

Verdwalen in verhalen... van mensen met speciale wensen

Toinette Loeffen

*kunst
inclusief*

Tabky

Verdwalen in verhalen... van mensen met speciale wensen

Toinette Loeffen

*kunst
inclusief*

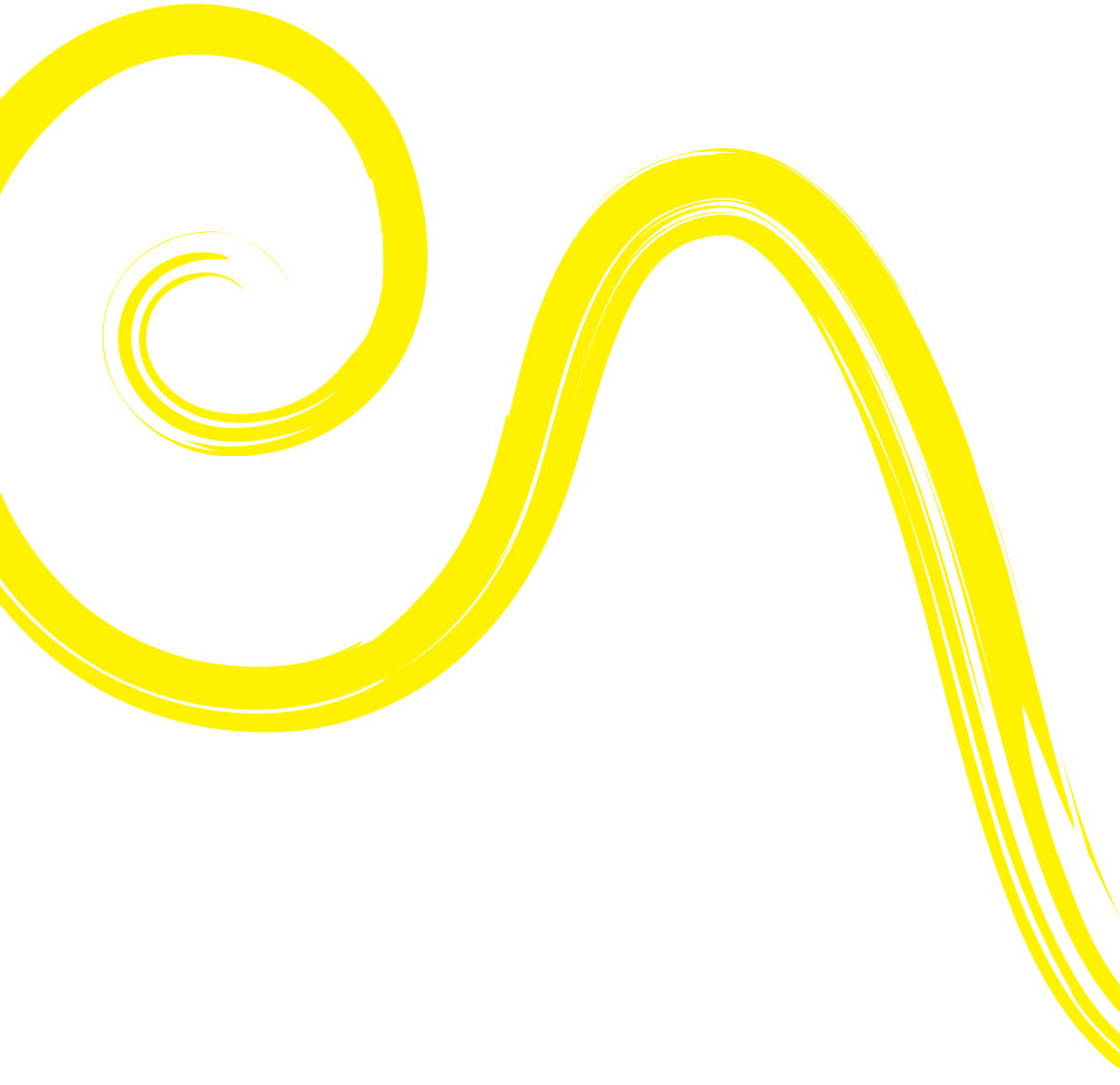
Een woord van dank

Ik wil deze bundel beginnen met een woord van dank aan allen die een bijzondere bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van deze bundel. Allereerst gaat mijn dank uit naar de verhalenvertellers van de ateliers REAKT/Anders Bekeken, De Kunstvlieg en Koorenhuis, Centrum voor Kunst en Cultuur in Den Haag.

Dan wil ik Karolijn de Heer, kunstbegeleider bij REAKT/Anders Bekeken, hartelijk bedanken voor haar bevlogenheid, betrokkenheid, creativiteit en onaflaatbare inzet en ondersteuning!
Een bijzonder woord van dank gaat uit naar Fabio Romano del Castelletto, die als fotograaf een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan het in beeld brengen van de kunstenaars en kunstwerken.
Anja Brunt wil ik bedanken voor de prachtige vormgeving.

Inhoud

Inleiding	9
Vincent 'Ik kom uit een familie waarin veel werd getekend, gefotografeerd en geknutseld.'	13
Abigail 'Ik ben ervan overtuigd dat ik het toch kan.'	19
Phil Bouwer 'Ik ben van kleins af aan al bezig met kunst.'	22
Inge 'Schilderen is meer dan een hobby.'	26
Tiemen Groen 'Als ik bezig ben met kunst heb ik de mogelijkheid de illusionist te zijn.'	31
Johet 'Ik voel een intense angst voor mensen.'	34
Il Sun Jung 'Het leven is leuk en dat wil ik graag zo houden.'	41
Karen 'Kunst is altijd een deel geweest van mijn leven.'	44
Katootje 'Als ik al een droom heb, dan is het: "Laat de wereld weer tot leven komen."'	49
Jahkofi 'Alles is subjectief en waarheid is afgeleid van het woord waarnemen.'	55

Inleiding

Deze verhalenbundel is een deelpublicatie van Kunst Inclusief: een project waarin onderzocht werd hoe mensen met een beperking **volwaardig** kunnen deelnemen aan kunstbeoefening en welke veranderingen dat vraagt bij de professionals, instellingen en centra die zich bezighouden met zorg en kunstbeoefening. De bundel is bestemd voor allen die willen bijdragen aan het verbeteren van de toegankelijkheid van kunst en cultuur.

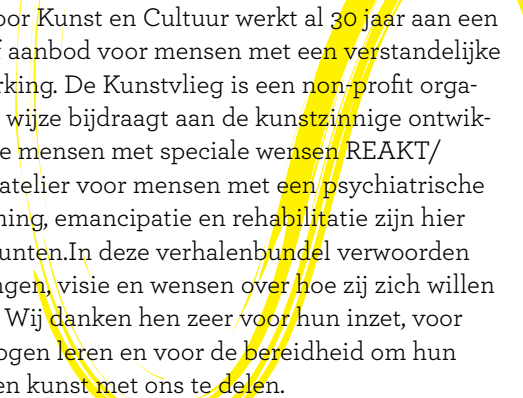
Nederland ondertekende in maart 2007 het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap. Dit verdrag beoogt wereldwijd dat circa 650 miljoen mensen met een handicap op de dezelfde wijze als anderen kunnen deelnemen aan het maatschappelijke leven. Het verdrag verplicht de lidstaten om sociale en fysieke belemmeringen, die mensen met een handicap dagelijks ervaren, weg te nemen. Nederland onderschrijft de VN-Standaardregels voor gelijke kansen voor mensen met een handicap waarin staten worden opgeroepen gelijke kansen te bieden door alle aspecten van het maatschappelijk verkeer voor iedereen toegankelijk te maken. Dus ook kunsteducatie en kunstbeoefening.

In 2007 adviseerde de Londense professor Anne Bamford, na een rondreis door Nederland langs onder andere centra voor de kunsten, Minister Plasterk over de toegankelijkheid van de kunsteducatie. Zij adviseerde dat cursisten met een verstandelijke of psychiatrische beperking in gelijke mate als anderen toegang dienen te hebben tot buitenschoolse kunsteducatie en brede scholen. Ook uit het onderzoek van Kunst Inclusief komt naar voren dat de toegankelijkheid van reguliere voorzieningen veel te wensen overlaat. Bij veel centra voor de kunsten blijkt de programmering voor de mensen met beperkingen een vrijwel onontgonnen gebied. Een conclusie is dat de drempel van de centra voor deze mensen verlaagd moet worden. Er kan nog veel verbeterd en ontwikkeld worden.

Kunst, in al haar verschijningsvormen, moet voor iedereen toegankelijk zijn. Kunst maakt deel uit van het leven, is terug te vinden in iedere cultuur, raakt je en roept emoties op. Met de teken- en symbooltaal van kunst kun je jezelf, jouw ervaringen en visie op het leven ervaren en laten zien. Kunst kan zichzelf en de maatschappij voortdurend tegen het licht houden, vernieuwen en verrassen. Het geeft inzicht in gevoelens over de werkelijkheid en kan het perspectief van de waarnemer of beschouwer veranderen.

In samenlevingen zijn er mensen die zich oordelend opstellen. Zij presenteren hun visie op de wereld en de manier waarop mensen met elkaar omgaan, alsof dat dé werkelijkheid is. Voor mensen met beperkingen wordt vaak bepaald hoe ze mee mogen en moeten doen. Maar wat is hun werkelijkheid en visie? Hoe doen zij mee? Wat kunnen zij bijdragen? Hoe kunnen zij de regie krijgen over hun eigen leven en aangeven hoe ze benaderd willen worden? Hoe kunnen ze ons andere werkelijkheden laten zien en met hun visie, talenten en kunst bijdragen aan (artistieke) vernieuwing?

In de ontwikkelwerkplaats Den Haag, één van de proeftuinen van Kunst Inclusief, is in samenwerking met Koorenhuis, Centrum voor Kunst en Cultuur en de ateliers REAKT/Anders Bekeken en De Kunstvlieg onderzocht hoe deze getalenteerde mensen zich willen bezig houden met kunstbeoefening en zich hierin willen ontwikkelen. Kunstdocenten en cursisten hebben samen onderzocht hoe de mogelijkheden voor mensen met speciale wensen om te kunnen ontwikkelen en meedoen met kunstbeoefening verbeterd kunnen worden.

Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur werkt al 30 jaar aan een passend kunsteducatief aanbod voor mensen met een verstandelijke en psychiatrische beperking. De Kunstvlieg is een non-profit organisatie, die op creatieve wijze bijdraagt aan de kunstzinnige ontwikkeling van getalenteerde mensen met speciale wensen REAKT/Anders Bekeken is een atelier voor mensen met een psychiatrische achtergrond. Beeldvorming, emancipatie en rehabilitatie zijn hier belangrijke aandachtspunten. In deze verhalenbundel verwoorden deelnemers hun ervaringen, visie en wensen over hoe zij zich willen ontwikkelen met kunst. Wij danken hen zeer voor hun inzet, voor alles wat we van hen mogen leren en voor de bereidheid om hun levensverhaal, wensen en kunst met ons te delen.

We hopen dat deze verhalenbundel u helpt om u te verdiepen en te verplaatsen in een grote groep getalenteerde burgers, die, ondanks dat ze veel hebben meegemaakt, toch doorzetten om zich op hun eigen manier te ontwikkelen en mee te doen in de samenleving. [Want iedereen kan een verschil maken!](#)

Door het lezen van deze bundel kunt u de getalenteerde mensen, hun creatieve ideeën en speciale wensen beter leren kennen. [Durf te verdwalen](#) en [laat u inspireren](#) door de verhalen. Door gebruik te maken van hun ideeën kunnen de mogelijkheden voor de ontwikkeling en participatie van deze mensen in de wereld van kunst ook daadwerkelijk verbeterd worden. Zodat ook zij op de juiste plek en met de juiste ondersteuning de samenleving kunnen [verrijken](#) met hun wijsheid, talenten en kunst.

Vincent

56 jaar, deelnemer bij REAKT-atelier Anders Bekeken

‘Ik kom uit een familie waarin veel werd getekend, gefotografeerd en geknutseld.’

En we deden graag spelletjes. De creativiteit die ik in mijn jeugd ontwikkelde, gecombineerd met belangstelling voor techniek, deed mij besluiten bouwkunde te gaan studeren: een vorm van toegepaste kunst. De interessante studie was pittig; vooral voor iemand die nooit echt sterk is geweest. Ik was werkzaam als bouwkundig tekenaar. Werk waaraan hoge kwaliteitseisen gesteld worden en waarbij je altijd onder tijdsdruk staat. Die druk, de zorg voor een huisgenoot en een ongeremd doorzettingsvermogen resulteerden in psychische en lichamelijke klachten. Ineens was de rek eruit en die is ondanks heftige en ontspannen therapieën niet meer terug gekomen. Ik blijf last houden van depressieve klachten, zoals vermoeidheid, lusteloosheid en moeite hebben met concentratie en veranderingen. Maar... [Gelukkig ben ik niet mijn beperkingen.](#)

In het schildersatelier van Anders Bekeken helpen deskundige begeleiders mij bij een kunstzinnige ontwikkeling. Ik leer er vrijelijk spelen met vorm en kleur en laat me verrassen door wat er verschijnt. Ondergaan waar het om gaat en dat is plezier! Soms werk ik vanuit een bepaalde gedachte, een filosofie. Mijn [inspiratiebronnen](#) zijn onder andere de kleurrijke werken van de postimpressionisten [Van Gogh, Cézanne en Gauguin.](#)

Kennismaking gericht op belangstelling

Vaak wordt gekeken naar de verschillen, maar bij een inclusieve benadering zoek en vind je juist de overeenkomsten. Iedereen is gelijkwaardig, maar niemand is gelijk. Mensen zijn verschillend en hebben verschillende onder-

steuningsbehoeften. De deelnemers vinden het erg belangrijk om vóór aanvang van een cursus of workshop, eerst eens kennis te maken. Kennismaken met het gebouw, de nieuwe docent, de medecursisten en de cursus.

Met regelmaat werken in het atelier zorgt voor structuur, voor een zinvolle dagbesteding. Het kunstproject is een veilige leerschool waar ik, naast tekenen en schilderen, oefen met sociale vaardigheden en leer omgaan met mijn beperkingen. Oefenen met werken in een groep, grenzen verkennen, voor mezelf opkomen. Een plek waar je stem gehoord wordt. Dat is de kracht van Anders Bekeken. **Het atelier is een warme elektrische deken die nagloeit als om half vijf de stekker eruit gaat.** Mijn leeggetrokken accu kan opladen en steeds vaker zal ik zelf mijn motor starten. Aan de slag met de doelstellingen: rehabilitatie, eigen verantwoordelijkheid en initiatief nemen. Níét hospitaliseren, dus niet onnodig lang genoeglijk omdraaien onder die kunstmatig verwarmde deken.

'IK WIL GRAAG DEELNEMEN AAN CURSUSSEN BIJ EEN REGULIERE INSTELLING'.

Les krijgen in bijvoorbeeld schilderen naar levend model. Opdrachten uitvoeren. Onderzoeksproject Kunst Inclusief duwt mij als deelnemer voorbij een verlammende besluiteloosheid, het onderschatten van eigen kunnen, financiële en andere bezwaren. Ik wil graag deelnemen aan een reguliere cursus en kies niet voor opnieuw een speciale behandeling. Stigmatiseren is slecht voor het zelfbeeld en doet onrecht aan mijn mogelijkheden. Ik meld me bij het Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur aan met mijn sterke kanten (enthousiasme, talent en leergierigheid) en niet vanwege allerlei beperkingen. Wat kan me gebeuren?

Molen Aarlanderveen

Het is plezierig als ik vrijblijvend een les van de lopende cursus mag bijwonen om de sfeer te proeven. In een kort kennismakingsgesprek wil ik de docent iets vertellen over mijn zwakke kanten. Ik ben iemand die zich moeilijk langdurig kan concentreren, vooral in een rumoerige omgeving. Ik kan slecht omgaan met druk en zie er daarom tegenop om bijvoorbeeld vier snelle schetsen in een half uur te maken. En als ik me bij afwezigheid niet heb afgemeld, neem dan alsjeblieft contact op. Blijkbaar is er dan iets aan de hand.

Tijdens mijn deelname aan de reguliere cursus bleek dat extra ondersteuning niet nodig was. Dat geeft mijn zelfvertrouwen een duwtje in de rug.

'Gelukkig
ben ik niet
mijn
beperkingen.'

fietsend over de Drentse hei
komen hier als geen ander
mijn Sparta met ik dicht er bij
en uit de verf ... tot elkander

Tot elkander

Samen op weg

I

*knarsetandend baant zich als een stalen ros
spaken staan op kraken in het mulle zand
zwerfen van kei naar keigaaf door heilig bos
aan het stuur zitten remmen met de hand*

*klamme handen tussen koude in gebed
met spaken lopen de wielen in actie
het versnellen naar een hoger verzet
vraagt om een vlotte kettingreactie*

*'n trektocht die voort op mijn bede vaart
spanning gehandvat in rupsige banden
fietsend door de streek en van de kaart
zien ik op de hei de vakantie stranden*

II

*het onweer schakelt naar een tandje hoger
het frame raakt bevangen door kille schrik
met verzuurde regen wordt het niet droger
met elkaar opgezaald, mijn rijwiel en ik*

*gehard door pure hagel- en tegenslag
met een vork en achterwerk van steen
komt een tintelend gevoel voor de dag
aan hoofd, schouders, knie en teen, knie en teen*

*weer om ons een goede bui te bezorgen
het gevoel van jan hagel in de regenton
gewoon doortrappen naar de dag van morgen
samen op weg, naar de hori - en de zon*

Vincent

Stadsgezicht 1

Abigail

27 jaar, deelnemster bij REAKT-atelier Anders Bekeken

‘Ik ben ervan overtuigd dat ik het toch kan.’

Bezig zijn met fotografie en toneel is voor mij een soort van uitlaatklep. Het is geweldig om even helemaal iemand anders te kunnen zijn. Het Cieretheater van REAKT is een soort voorbereiding op het echte werk. Het is daar relaxter en door het samenwerken met mensen uit dezelfde doelgroep voel ik me zekerder. **Ik droom ervan om professioneel in het theater te staan** en daarnaast als freelancer te fotograferen. Het liefst had ik mij in het Cieretheater professioneel willen ontwikkelen, maar dat gaat helaas niet lukken. Voor de meeste mensen in de groep, die wat ouder zijn dan ik, is het voornamelijk een vrijetijdsbesteding.

Er zijn nog veel dingen die ik wil leren. Ik weet wel dat de theaterwereld hard kan zijn, maar ondanks dat ik niet zo goed tegen te veel druk kan, ben ik ervan overtuigd dat ik het toch kan. Ik heb wel vaker last van het feit dat mensen denken te weten wat goed voor mij is, of mij proberen te beschermen tegen mogelijk teleurstellende ervaringen. Ik vind dat irritant, maar ik vind het ook moeilijk om dat te zeggen.

Drie jaar geleden heb ik een theatercursus gedaan bij het Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur. Dat ging met vallen en opstaan. Er werden stukken tekst van mij geschrapd en dat maakte me heel onzeker. Dan was ik van slag, omdat ik dacht dat ik niet goed genoeg was, maar durfde niet te vragen waarom de teksten werden geschrapd.

Speciale wensen in beeld

In de kunstbegeleiding heb je te maken met creatieve producten, creatieve processen en vanzelfsprekend creatieve mensen. Mensen met eigen ambities, eigen dromen en eigen interesses. Tijdens de

kennismaking kun je je richten op de nieuwe cursist en zijn of haar belangstelling. Creëer ruimte voor speciale wensen en een omgeving waarin de cursist zo min mogelijk beperkingen ervaart.

.....

Gelukkig was er een andere docent die mij wat meer liet improviseren. Uiteindelijk heb ik het wel gered en er veel van opgestoken. De voorstellingen waren altijd hartstikke leuk, ondanks dat ik stijf stond van de zenuwen. Ik kom vaak verlegen en onzeker over. Dat is niet handig als je professioneel wilt worden. Daarom doe ik nu een assertiviteitscursus.

Bij Anders Bekeken heb ik ooit foto's laten zien, maar tot nu toe nog niet geëxposeerd. Ik doe in het kader van het onderzoek nu voor het eerst mee met een cursus fotografie voor gevorderden bij Het Koorenhuis. **Dat is een uitdaging.** Fotografie maakt dat ik er effe uit ben. Het avontuur, zeg maar. Ik trek door het bos en fotografeer graag dieren en mooie natuurcomposities. Je moet veel geduld hebben en soms erg lang wachten. Dat is spannend.

Ik had wel liever een basiscursus gedaan. Het is moeilijk om de technische termen te begrijpen, te ontdekken hoe ik mijn camera moet instellen en te leren wat men verstaat onder een goede foto. In de pauze voel ik me soms ongemakkelijk. Maar het bespreken van foto's is makkelijker. De docent zei: "Kom maar lekker bij mij zitten." Ze gaf aan dat ze één van de foto's heel mooi vond en vroeg hoe ik dat gedaan had. Het was een vertekend beeld van bloemetjes. Ik had het geluk dat het ineens begon te waaien en wist niet wat het effect zou zijn. Het was dus eigenlijk bij toeval een goede foto geworden, maar nu weet ik beter waarom dat zo is.

Wel vind ik het bij het bekijken van de foto's van anderen soms lastig om mijn aandacht erbij te houden. Ik vind het vervelend als ik daarvoor stukken verhaal mis.

Bloemetjes in beweging

Tijdens het meedoen aan de fotografie cursus heb ik ervaren dat ik deel uitmaak van de groep. Zelfs in de gevorderdengroep ben ik geen apart iemand. Zij maken ook fouten en helpen me, maar betuttelen mij niet. Ik krijg opdrachten, maar mag ook eigen ideeën inbrengen. Ik krijg ook feedback, bijvoorbeeld: "Je kunt de volgende keer beter de lens zo of zo zetten." Binnenkort gaan we twee meisjes met een beperking, die op het Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur met een dansje bezig zijn, buiten op een leuke locatie fotograferen. Dat is een uitdaging.

Ik heb **veel geleerd over techniek**, hoe je met een camera om moet gaan en wat sluitertijd, diafragma en witbalans betekent. Ik heb ook geleerd dat mijn camera eigenlijk niet goed is. Dus heb ik voor mijn verjaardag een nieuwe camera gevraagd (en die heb ik inmiddels al gekregen).

De docent heeft het een keer heel mooi uitgelegd. Ze zei: "Zet nou eens een keer een plant in de vensterbank en maak daar vanuit verschillende hoeken, met verschillende belichtingen foto's van en bekijk dan het verschil." **Je moet het gewoon allemaal uitproberen.**

Phil Bouwer

64 jaar, deelnemer bij REAKT-atelier Anders Bekeken

‘Ik ben van kleins af aan al bezig met kunst.’

Van mijn vijfde tot mijn veertiende leerde ik **Balinese dansen** in de Kraton van Jokjakarta (sultanaat). Dat zat in mijn schoolpakket en was een onderdeel van je culturele ontwikkeling. Omdat we het land uit moesten, kwam ik in Australië terecht.

In Sydney heb ik High School gedaan waar ik met art classes als keuzevak koos voor tekenen en schilderen. Naderhand ben ik naar Nederland gekomen en heb ik het gymnasium gehaald om medicijnen te studeren en arts te worden. Dat doel strandde na een jaar door het bloeiende uitgaansleven van studenten en ik verhuisde naar Den Haag.

Ik schilder nu en heb een heel eigen stijl kunnen ontwikkelen.

Werken met de naaimachine aan kleding of kleding ontwerpen doe ik ook graag. Ik zie mezelf als iemand die toevallig op creatief gebied wat aanvult.

Anders Bekeken is voor mij een **uitlaatklep**, omdat ik door zware ziekten heel slechte perioden achter de rug heb. Doordat de begeleiders van Anders Bekeken begrip toonden voor mijn probleem, namelijk dat ik geneigd ben mezelf af te sluiten van alles en me dan weken lang niet buiten durf te vertonen, gaat dit nu beter. Het is er nog wel, maar ik kan er nu mee omgaan doordat ik perioden gebruik heb gemaakt van een antidepressivum en slaapmiddelen. Ik maak wel nog steeds gebruik van lichttherapie om mijn dag- en nachtritme weer op de rails te krijgen.

Struggle for life

Na de intake bij Anders Bekeken heb ik de eerste maanden veel op het atelier en in de galerie annex winkel gewerkt. Anders Bekeken geeft je een thuisgevoel, omdat je niet de enige bent die psychische, sociale of fysieke beperkingen heeft.

Koken is ook een van mijn genoegens en het komt vaak voor dat er meerdere mensen aan de dis deelnemen, omdat ik altijd eten in de vriezer bewaar. Ja, dat is Indisch. Als je in Indonesië mensen over de vloer krijgt, kan je gewoon even naar buiten lopen om in een stalletje goedkoop een aantal porties te bestellen.

Identiteit

Mensen leven hun levens op kruispunten van allerlei identiteitsaspecten. Je bent tegelijkertijd man, vader, broer, buurman, kunstenaar en iemand met een beperking. Iemand is veel meer dan alleen zijn beperking. Cursisten

geven aan dat ze ervaren dat de doelgroepbenadering, waarbij ze 'mensen met beperkingen' worden genoemd, stigmatiserend werkt. De nadruk ligt op de beperking en het anders zijn. Word creatief met diversiteit en stel 'andere' vragen.

.....

Dat is hier niet, omdat eten duur is en bovendien zijn de mogelijkheden beperkt door de verplichte sluitingstijd. Op mijn manier zorg ik dat iedereen gewoon langs kan komen voor een hapje, een drankje en/of een goed gesprek.

Nederland is een klein land. Men leeft door de kou binnenshuis en wij uit de tropen vaker buitenshuis. Een droom van mij is om samen te werken met een aantal kunstenaars uit Europa, waardoor wij onze technieken, inzichten en culturen met elkaar kunnen delen.

Ik heb een Pierrot (clown) gemaakt in de Chinese kleuren geel en rood en **kimono's ontworpen voor geisha's**. Een vriendin van mij, die ik als mijn zus beschouw, mijn zwager en ik wonen vlak bij elkaar. Wij houden ons alle drie bezig met kunst en fotografie en soms ook met naaiwerk van eigen ontwerpen.

Ik doe op het moment in het kader van het onderzoek Kunst Inclusief een leuke cursus reportagefotografie bij Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur! De manier waarop je daar ontvangen wordt kan ik betitelen als 'heel fijn'. Ik fotografeer al langer, met spiegelreflex en de cursus is een uitstekende aanvulling en zeker aan te raden. We waren bezig met het fotograferen van beweging en dat is schitterend geworden. Ik heb een mooie reportage gemaakt van het Chinese Nieuwjaar. Een gemaskerde **Chinese danseres op stelten**. Dat was behoorlijk hoog. Ze stond prachtig te zwaaien op het parkeerterrein van de Bijenkorf met een grote waaier als vleugels. Ik heb een tegenlichtopname gemaakt zodat de wolken aan de achterkant de vorm van een tijger kregen, wat nu het astrologisch teken voor dit jaar is. De Chinese organisatie heeft gevraagd of ze deze mogen plaatsen.

Inge

60 jaar, deelnemster bij REAKT-atelier Anders Bekeken

‘Schilderen is meer dan een hobby.’

Eind jaren 80 ben ik begonnen met schilderen bij iemand die een antroposofische opleiding had gedaan. Na mijn opname heb ik jarenlang les gehad in Loosduinen. Met een vriendin heb ik besproken dat ik wat wilde doen met mijn schilderijen. Zij heeft op haar kosten werken van mij door een vriend laten fotograferen. Ze heeft ook een oude baas ingeschakeld bij wie ik kon exposeren. Ik moest alles zelf doen, maar kreeg van haar telkens een zetje. Hoewel ik jarenlang met plezier geschilderd heb, is het zo nu en dan even helemaal weg.

Onlangs zag ik dat er ergens een nieuw op te zetten verpleegafdeling met Indische mensen zou komen. Ik dacht: “Kom, ik ben Indisch en heb ook met Indische werken geëxposeerd in de bibliotheek. Ik meld me aan en wie weet willen ze wat kopen.” Kopen is er tegenwoordig niet meer bij, maar ik mag exposeren in één van de zalen bij de groep Boenga Raja: dat is de naam van een Hibiscusroos. Die ben ik gaan schilderen en hang ik daar op. En of het nou wel of niet verkocht wordt, het is leuk mijn werk te laten zien.

Ik had een keer een expositie en iemand had mijn werk gezien. Die vroeg mij of ik workshops wilde doen voor kinderen. Zo ben ik erin gerold en sindsdien geef ik regelmatig op vrijwillige basis lessen schilderen met acrylverf aan groepjes mensen. Soms zet ik advertenties in een klein krantje of op Marktplaats. Het levert me financieel niets op, maar het omgaan met de mensen geeft me veel bevrediging.

Indische roos

Ik heb geëxposeerd en wil er meer mee, maar hoe doe je dat? Ik ben creatief en stap op dingen af. Ik laat mijn werk zien via internet en krijg daar wel positieve reacties op, wat ik heel erg leuk vind. Ook werk ik als medewerker in de galerie van Anders Bekeken en dat is goed voor mijn dagstructuur, zodat ik mijn bed uitkom en een doel heb. Dit geeft me ook een zetje in de verzorging van mijn uiterlijk: ik wil dan netjes gekleed zijn.

‘HET IS EEN LEVENSBEOEFTE OM TERUG TE KEREN IN DE MAATSCHAPPIJ’.

Ik wil meedoen aan een reguliere cursus portretschilderen bij het Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur, omdat ik wil onderzoeken of mij dat ligt. Het is een levensbehoefte om terug te keren in de maatschappij. Ik droom ervan om een eigen stijl te vinden en erkenning te krijgen voor mijn werk. Mijn vriendin verkeert in de betere kringen en ik ben bang dat ik daar niet in mee kan komen. Met mijn mond kan ik wel meedoen, maar het heeft dan meer met mijn uiterlijk en kleding te maken. Eigenlijk zou ik me daar niets van moeten aantrekken, **want ik ben wie ik ben**. Maar toch denk ik: “Hoe zal het dan zijn als ik naar zo’n receptie ga en ik kan helemaal niet op hoge hakjes lopen...”

Een Indisch meisje

Nu hoeft dat misschien ook niet. Een rode omslagdoek met een mooie broche doet ook al veel. Ik ga mijn vriendin voorleggen hoe ik dat het beste aan kan pakken.

Ik sta op een kruispunt in mijn artistieke werk. Het interview voor dit onderzoek heeft me gestimuleerd om me verder te **ontwikkelen op het gebied van schilderen, maar ook als zelfbewust mens**. Het heeft me geleerd mezelf als vrouw en als kunstenaar hoger in te schatten en dat ik me in alle kringen kan bewegen, ook al heb ik er misschien niet de juiste kleding voor. Ik mag mezelf zijn en ik mag er best wezen.

Tiemen Groen

43 jaar, deelnemer bij REAKT-atelier Anders Bekeken

Olifant

‘Als ik bezig ben met kunst heb ik de mogelijkheid de illusionist te zijn.’

Kunst is voor mij een soort roeping. Het is een ontspanning en een manier van verwerken. Als ik bezig ben met het dagelijks leven, heb ik het gevoel dat alles een achtervolging is en moet ik een manier vinden om die achtervolging de baas te kunnen zijn, te onderdrukken. Door bezig te zijn met tekenen, wordt het proces van denken anders. Dan word ik de dirigent.

Te vaak heb ik het gevoel dat het antwoord er niet is. **Ik wil een manier bedenken om klaar te creëren**, zodat alles wordt besproken in de taal van het licht. Met kunst probeer ik alles bij elkaar te houden.

Het is een avontuur om vanuit het niets toch tot een hele wereld te komen. **Ik zie mezelf als een uitdager, bruggenbouwer en poëet**. Ik voel me thuis bij de mensen van atelier Anders Bekeken. Het is een soort familie en het zijn ook vriendenkringen. Anders Bekeken geeft een soort van vertraging. Ik ben mijn ouders kwijt en moest iets anders vinden om die vertraging mee te maken. Mijn ouders gaven me een soort van identiteit.

Ik woon in een opvang. Anders Bekeken geeft mij de mogelijkheid om juist niet in de sleur te blijven van al die wekelijkse taken, die week in week uit terugkomen. Dáár heb ik net een andere vertaling, een andere omgeving en een andere perceptie.

Rust – ruimte – tijd – structuur

Veel cursisten vertellen dat ze meer rust, ruimte en tijd nodig hebben. Zij hebben behoefte aan individuele lessen of lessen in kleine groepen. Het is van belang dat reguliere kunstinstellingen een flexibel aan-

bod op maat creëren, de tijd nemen om cursisten te ontvangen en te leren kennen en dat ze overleggen met andere betrokkenen. Maak ruimte en neem de tijd!

Als ik thuis ben, werk ik te veel in kleine segmenten. Als ik ga fitnessen of zwemmen dan denk ik: “Moet dat nou weer?” Dan ga ik slapen en dan is het een beetje aan de orde geweest. Maar de volgende dag moeten we toch door met de afspraken, want een afspraak is een afspraak...

Kunst permitteert mij om niet aan volgende stappen van morgen of overmorgen te hoeven denken. Ik zou vrijdag naar Anders Bekeken gaan, maar heb gezegd dat het een andere dag gaat worden. Anders wordt het te principieel, te geordend, te opgeruimd. Het beste muziekstuk is een muziekstuk dat jou kan vervoeren of juist afwijkt. Het mag niet te veel op hetzelfde lijken.

‘HET JAGEN EN HET WACHTEN ZIJN INTERESSANTE THEMA’S’.

Het jagen en het wachten zijn interessante thema's. Het zou fijn zijn als mensen waardering

gaan opbrengen voor de betekenis van wat ze doen. Bijvoorbeeld in het Boeddhisme: “Hoe kom ik tot mijn eten?” Als je de tijd neemt, komen er hartstikke leuke gesprekken.

We moeten goed communiceren. Het gaat erom dat men de tijd neemt om je serieus te nemen en je uit te nodigen. Ik ben bijvoorbeeld weleens heel erg afwezig. Levendigheid is dan belangrijk. Zodat je erbij betrokken wordt, maar er niet helemaal in zit. Uiteindelijk ben ik heel persoonlijk bezig en op mijn manier kan ik het dragen. Ik heb erkenning, vertrouwen en bemoediging nodig. Voor mezelf is het belangrijk in etappes te denken. In kleine stapjes. Maar te veel aandacht moet ik ook niet krijgen.

Tiemen

Ik was heel enthousiast om met drie andere deelnemers mee te gaan doen aan een cursus vrij schilderen van REAKT bij het Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur. Ik dacht: “Ik ga een verhaal maken over schizofrenie.” Met als bedoeling om dat met elkaar te delen. Samen. Hier bij Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur is het meer geposeerd, maar wat ik tegenkom is een manier van rust. De aanpak is ook anders. Hoe zouden de docenten omgaan met leegte, als je niet vooruit komt?

Tijdens de cursus had ik ogenblikkelijk een ritmisch gevoel, maar ik voelde mij haastig verward. Ik had een terminologische klok in mijn hoofd. Ik wou socialiseren vermijden, zodat ik in mijn concentratie grenzeloos actor kon blijven. Het is belangrijk dat ik de tijd krijg en vertrouwen. Het hielp dat er gezegd werd dat we volgende keer verder konden gaan. De docent probeerde mij instruerend ruimte te geven. Voor mijn gevoel ging het sneller dan ik bij Anders Bekeken gewend ben. Het is belangrijk om het gevoel te hebben dat ik in mijn element ben en het volledig voel. Dat ik de tijd heb om afwachtend te zijn.

Johet

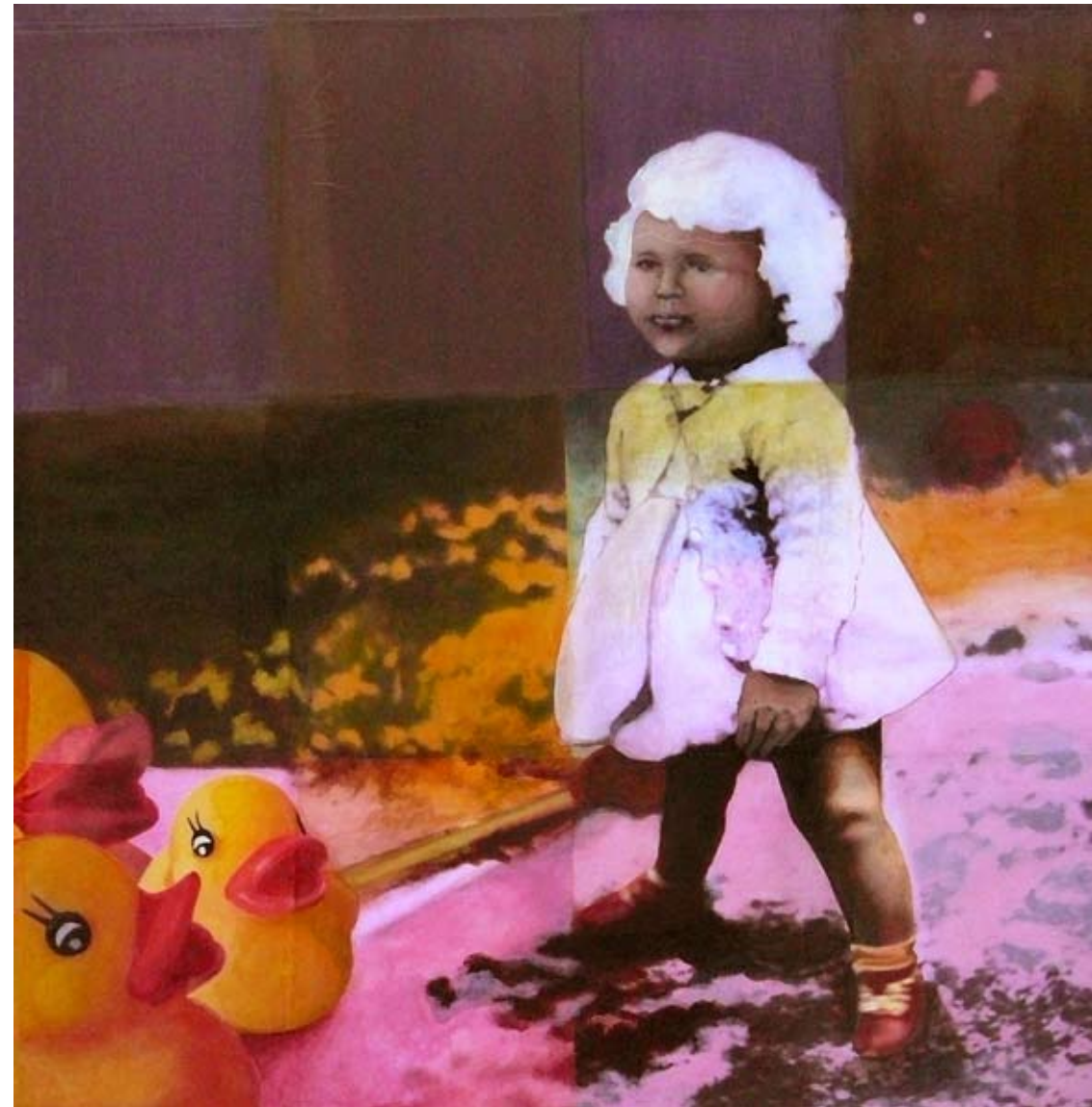
43 jaar, deelnemster bij REAKT-atelier Anders Bekeken

‘Ik voel een intense angst voor mensen.’

Waarschijnlijk door een verleden gevuld met verlies en psychische en fysieke mishandeling door de mensen van wie ik afhankelijk was en bij wie ik vertrouwen in de mensheid had moeten ontwikkelen.

Van buiten zie je niet zo veel aan mij en daar doe ik erg mijn best voor. Van binnen ben ik behoorlijk disfunctionerend. Ik ervaar een sterke sociale angst, ben variërend somber of depressief met hier en daar een sprankelend lichtpuntje dat ook weer snel dooft. Voor het functioneren in sociale verbanden heb ik een constant gevoel van zelfbeschikking nodig. Zodra daar aan getornd wordt (en dat is inherent aan sociale contacten) dissocieer ik, raak ik de controle kwijt over hoe ik op anderen reageer. Na elk contact heb ik eindeloze perioden waarin ik elk detail opnieuw herhaal en herkauw en opnieuw voel en doorleef. Dat maakt het voor mij ingewikkeld en belastend om tussen andere mensen te zijn.

Ik heb al eens de conclusie getrokken dat mensen nu eenmaal niets voor mij zijn, waarna een semikluizenaarschap ontstond. Dat was geen oplossing. Ondanks alle bijwerkingen heb ik het nodig om mensen te ontmoeten, maar wel zo dat het behapbaar is voor mij, op een **plek waar het relatief rustig en veilig is** en waar geen eisen aan me worden gesteld waar ik niet aan kan voldoen.

Herinneringen

Vogelaars Prachtwijk

Veiligheid

Het leven kan na een ingrijpende gebeurtenis zijn vanzelfsprekendheid verliezen. Om de zin van het leven weer te kunnen ontdekken, hebben mensen behoefte aan een veilige ruimte waar afstemming plaatsvindt, zodat de cursist op eigen voorwaarden aansluiting bij de omgeving

kan vinden en ontwikkelen. Het gaat om het steeds opnieuw, in samenspraak met cursisten en betrokken partijen creëren van de voorwaarden die nodig zijn voor de volgende stap. Hierbij kan het gaan om een stap vooruit, een pas op de plaats of een stapje terug.

Als ik in een reguliere instelling een cursus wil volgen, zijn er meerdere drempels waar ik mijzelf overheen moet zetten. Bijvoorbeeld een onbekende locatie met onvoorspelbaarheid en onbeheersbaarheid van de situatie. Waar kan ik heen als ik even alleen wil zijn en tot rust wil komen?

Wat veel anticiperende angsten oproept, is de onbestuurbaarheid van mijn gedrag. Ik doe en zeg waarvan ik denk dat het van mij verwacht wordt en vind dat er niets vreemds met mij is. Het rinkelende belletje over dat er toch iets vreemds aan die gedachte is, kan ik pas begrijpen als ik uit de voor mij bedreigende situatie weg ben. Hierdoor zeg ik soms dingen toe die ik niet aankan en soms ook niet meer durf te corrigeren. Dat roept angst op. Door mijn hoofd spelen zich voortdurend zich herhalende scenario's af, doordat er gedwongen contact moet worden gelegd met mensen die ik niet ken. Dat contact maken wordt nou eenmaal verwacht als je moet 'samenwerken', in de pauzes of als er stiltes vallen. **Koffie halen is voor mij een escape.** De hoeveelheid keuzes en mogelijke gevolgen overweldigen mij. Ook een onbekende lesinhoud en wat er van mij gevraagd wordt, veroorzaken twijfels, faalangsttoestanden en dissociaties, die mijn creativiteit blokkeren. **Om creatief te kunnen zijn, moet ik me enigszins veilig voelen** en dat kan per definitie niet in een onbekende, sociale situatie.

Met het motto dat rondwaart, dat iedereen mee moet doen, kan ik niet zo veel. Het is een behoorlijk leeg motto. Naar mijn mening doet iedereen die leeft en bestaat en zijn of haar eigen rol in de maatschappij heeft mee, maar dat is niet genoeg.

Iederéén moet meedoen, volgens regeltjes gemaakt door mensen die zelf prima functioneren en onmogelijk kunnen inschatten hoe het is als dat niet lukt. Je mag maar in twee toestanden bestaan: volledig hopeloos of werkend.

Waar is de mogelijkheid voor mensen zoals ik? De mogelijkheid om te herstellen en op te bouwen zonder de moordende druk waarbij ik zo snel mogelijk weer aan het werk moet? Schilderen helpt om niet te ver van mijn leven af te drijven in hopeloosheid en vaagheid. Het helpt aan een reden om te bestaan.

Anderhalf jaar geleden zijn drie collega's en ikzelf in een eigen atelierruimte gaan schilderen, onder begeleiding van atelier Anders Bekeken. Daar hanteren we 'de bespreksgroep' waarbij je iets over je werk vertelt en reacties krijgt van je collega's. In een gesprek met woorden kan ik in ontwijkende vaagheden blijven hangen. Als ik dat met schilderen zou doen, wordt het zwak en vaag werk zonder uitdrukkingskracht. Als ik kunst wil maken, moet ik dus de werkelijkheid, mijn gevoelens; mijn leven aangaan. De bespreksgroep helpt die focus te hernieuwen.

Ik heb niemand nodig om me onder druk te zetten, daar ben ik zelf goed genoeg in. Ik heb wel de gelegenheid nodig om me op mijn eigen tempo te ontwikkelen en in een veilige omgeving menselijke contacten aan te gaan en te onderhouden. Dat is voor mij eindeloos waardevol!

Johet heeft een filmpje gemaakt bij de animatiecursus die zij in het kader van het onderzoek van Kunst Inclusief gevolgd heeft bij Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur. <http://www.youtube.com/user/johetje?feature=mhw5#p/a/u/1/8T85rzd7U>

‘Schilderen helpt om niet te ver van mijn leven af te drijven in hopeloosheid en vaagheid.’

II Sun Jung

41 jaar, deelnemster bij REAKT-atelier Anders Bekeken

‘Het leven is leuk en dat wil ik graag zo houden.’

Ik zat zwaar depressief op de opname, had net een zelfmoordpoging gedaan en kreeg antidepressiva die niet hielpen. Op een dag zei een verpleegkundige: “Als je niet opstaat, sta ik hier over een kwartier nog. Ik blijf net zo lang staan totdat jij opstaat.” Daardoor kreeg ik het gevoel dat er iemand was die daar stond voor mij speciaal.

Ik ben opgestaan en met een zware depressie naar het atelier gegaan. Toen maakte ik alleen zware werkstukken en dat gaf ietsepietsie verlichting.

Ik heb op jonge leeftijd traumatische ervaringen opgedaan. Als een gevolg hiervan heb ik periodes van depressies gehad. Ik kan hierdoor ook niet zo veel druk aan. Ik ben nu zo’n acht jaar bij atelier Anders Bekeken en ben gegroeid tot een minder labiel en onzeker persoon.

Ik heb geëxposeerd bij de Haagse Kunstkring en zelfs een paar prijzen gewonnen. Op het atelier van Anders Bekeken maak ik abstracte, surrealistische dingen. Thuis maak ik wat kinderlijker tekeningen, voornamelijk hele aardse dingen, zoals katjes of een fiets. Daar word ik rustig van. **Ik heb nog wel veel gedachten, maar die laat ik makkelijker voor wat ze zijn.**

Ik beschouw mijzelf niet als een professioneel kunstenaar, omdat ik er niet mee kan verdienen, maar vind het wel leuk om mezelf als kunstenaar te omschrijven. Vier jaar geleden vond ik groepen nog eng. Dan was ik ontzettend nerveus. **Ik ben wat zelfverzekerder geworden** en heb er minder moeite mee.

Kwaliteiten van docenten

Cursisten benoemen dat competente docenten aardig, toegankelijk, bemoedigend, warm, empathisch, begripvol, ondersteunend, flexibel en geduldig zijn.

Met het dialoogspeel, dat u ook in deze box vindt, kunt u over de competenties van kunstprofessionals leren en hoe u deze in dialoog met de cursist kunt ontwikkelen.

Voor mensen als ik, die vaak onzeker zijn, is het lekker als je af en toe bevestiging krijgt. Zo van: “Hé meid, waar jij mee bezig bent, dat gaat de goede kant op.”

‘BEN OP ZOEK GEGAAN NAAR EEN CURSUS ABSTRACT SCHILDEREN’.

Ik wilde in de avonduren ook iets leuks doen en ben op zoek gegaan naar

een cursus abstract schilderen. Ik heb bij het Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur zo’n krantje gehaald en vond daarin een cursus, die me leuk leek en heb me daarvoor ingeschreven. Ik lag op dat moment nog wel in crisis met mezelf, maar daar hadden ze wel begrip voor. **De docent was een heel aardige vent.** Heel sympathieke man. Zijn manier van benaderen was: “Niks moet, alles mag en alles wat je maakt is bij voorbaat al mooi. En teken vooral wat je leuk vindt. Het maakt niet uit, het hoeft niet mooi te zijn, als jij het maar gewoon leuk vindt om te doen.” **Dat gaf zoveel ruimte en veiligheid.** Geen druk, geen veroordeling, geen “Goh, wat een afschuwelijke kleur heb jij gebruikt.” Hij was heel toegankelijk waardoor ik makkelijk vroeg of hij even kwam kijken of nog een tip voor me had. Het was niet prestatiegericht en er was een wisselwerking. Deze man gaf me het gevoel het zelf heel erg leuk te vinden om met ons te werken.

Een andere docent van het Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur, die ik bij de cursus autobiografisch schrijven had, was een gedreven vrouw die heel serieus met haar werk bezig was. Dat kon ik heel erg waarderen in haar. Ze bereidde zich goed voor en vertelde ook dingen over zichzelf. Dat vind ik ook altijd leuk, als begeleiders of leraren iets over zichzelf vertellen, dan blijft het niet alleen een leraar, maar krijgt het ook iets menselijks. **Dan is er sprake van gelijkwaardigheid.**

Karen

48 jaar, deelnemster bij REAKT-atelier Anders Bekeken

‘Kunst is altijd een deel geweest van mijn leven.’

Ik kan me daarin uiten en vind het heel leuk om creatief bezig te zijn. Ik ben altijd omringd geweest door schrijvers, dichters en andere kunstenaars.

Ik heb in Amerika een vierjarige opleiding textiele vormgeving gedaan, die heel gestructureerd en commercieel was. Daarna heb ik 17 jaar in studio's gewerkt. [New York is een fantastische stad.](#) Ik was jong, leerde veel mensen kennen en er was heel veel te doen. Dat was heel erg stimulerend.

Hier in Nederland heb ik het gevoel dat ik extra werk moet verrichten om iets creatiefs te kunnen doen. Het is moeilijker, de drempel is hoger. In New York lijkt alles toegankelijker. Toneelstukken zijn goedkoper, dus ga je daar makkelijk naar toe. Je kunt heel goedkoop uitgaan en ze hebben veel betaalbare cursussen en workshops. Ze ondernemen ook veel. Hier is dat minder.

Toen ben ik **ziek** geworden en in het ziekenhuis beland. Mijn ouders zijn me komen halen. Ik heb therapieën en opnames gehad en later ben ik bij atelier Anders Bekeken van REAKT terechtgekomen.

[Ik zie mezelf als outsider artiest.](#) Ik ben heel vrij in wat ik doe en wil ook niet in een richting of hokje worden geduwd. Ik wil gewoon leuk bezig zijn en experimenteren. Ik doe mee en vind dat ik als kunstenaar een hele belangrijke bijdrage lever aan 'kunst en cultuur'. Dat kleurt het leven.

Mijn moeder haalt soms naar boven dat ik ziek ben. Dat vind ik niet zo prettig, omdat ik nu heel stabiel ben. Ik noem mezelf niet gek. En heb als kunstenaar eigenlijk ook geen beperkingen of handicaps. Het is lastig als anderen benadrukken of benoemen dat jij ziek bent. Het voelt namelijk niet zo. In het begin heb ik bij een cursus de fout gemaakt om te vertellen waarom ik ziek was geworden en daar werd op teruggekomen. Dat vond ik helemaal niet prettig. Nu zorg ik ervoor dat ik het niet zeg en hou ik het liever voor me. Soms gaan mensen ook opeens harder of langzamer praten, alsof ik doof of verstandelijk gehandicapt ben. Er werden soms hele gekke dingen gezegd, verzonnen en doorverteld.

‘IK HEB ALS KUNSTENAAR EIGENLIJK OOK GEEN BEPERKINGEN OF HANDICAPS’.

Ik ben altijd op zoek geweest naar een teken- of portretcursus. Buiten het Koorenhuis Centrum voor

Kunst en Cultuur is er in Den Haag niet zo veel voorhanden. Toen kwam ik bij een particuliere docent die met de ‘Ooievaarspas’ speciale ‘Ooievaarscursussen’ aanbood. Dat kostte dan heel weinig. Hij adverteerde in een klein krantje en mijn moeder had het gelezen. Ik vond hem een hele goeie leraar. Later zat ik ook op een etsclub. Daar ben ik mee gestopt. Het etsen was wel leuk om te doen, maar ik was zeer ontevreden over de manier van werken van die leraar. Het resultaat moest zijn zoals hij het had uitgedacht. De meeste mensen zaten hem al jaren te kopiëren en hadden allemaal werk dat op zijn werk leek. Hij wilde dat ik dat ook deed, maar dat wilde ik niet.

[Ik wilde experimenteren.](#) Daar was ik gefrustreerd over. Hij was erg pietluttig. “Je moet het zo lang in het zuur houden, je moet dit doen en dit is niet goed...” Toen heb ik het opgegeven.

In het kader van het onderzoek heb ik een reguliere cursus portrettekenen gedaan bij Koorenhuis Centrum voor Kunst en Cultuur Daar had ik het gevoel [dat ik mezelf kon zijn](#). Dat is heel belangrijk. Ik hoefde me niet aan te passen of normaal te doen. Het was een hele kleine groep. De materiaalkeuze werd bepaald door de lerares, maar daar had ik geen probleem mee.

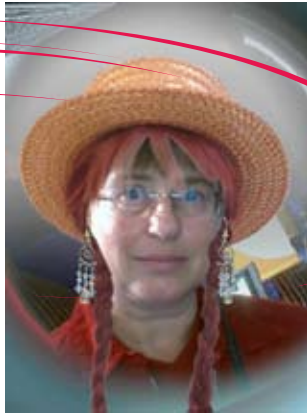
Vrouw en dier

We begonnen altijd met houtskool en ik houd helemaal niet van houtskool; dat vind ik smerig. Maar ik had mijn eigen pennen bij me en die mocht ik gebruiken. Alleen de lerares wist dat ik van REAKT kwam, de anderen niet. De lerares was een beetje een strenge mevrouw. Ze was kordaat en hield wel van een beetje doorwerken. Ik vond de cursus heel vermoeiend, heel intensief en eigenlijk was een dagdeel te lang voor mij. Ik voelde soms behoefte aan pauze, aan even weg kunnen, naar buiten of zo. Nu vind ik dat ik dat had moeten aangeven. Ik denk dat ze daar geen probleem van gemaakt zou hebben.

Als ik de voor mij behoorlijk pittige Koorenhuisprijs zelf had moeten betalen, had ik me gedwongen gevoeld alles eruit te halen en ook op te komen dagen. Dat zou me veel druk hebben opgeleverd.

Katootje

53 jaar, cursist bij Koorenhuis, Centrum voor Kunst en Cultuur

‘Als ik al een droom heb, dan is het:
“Laat de wereld weer tot leven komen.”’

Ik wilde priester worden maar als katholiek meisje kon ik dat wel vergeten. Ik heb een universitaire bètaopleiding afgerond en een eerstegraads onderwijsbevoegdheid behaald, voor de klas gestaan en bij een industrieel bedrijf gewerkt als expert op ICT-gebied. Ik heb onderzoek gedaan en pilots opgezet en uitgevoerd, lezingen gegeven, seminars gevolgd en adviezen gegeven over investeringen. Maar ik ben ook keer op keer burn-out gegaan en met de psychiatrie in aanraking gekomen en heb veel trieste en nare dingen meegemaakt. Ik ben dakloos en alleen geweest, heb relaties gehad, een tijd met mijn familie gebroken en geïsoleerd in een onbewoonbaar huis geleefd. Nu ben ik getrouwd en woon ik samen met mijn echtgenoot in een goede en ruime woning.

In de eerdere periodes dat ik baanloos in de WAO zat, heb ik getekend, geschilderd, geboetseerd, gebeeldhouwd en ook gedanst. Sinds circa twee jaar ben ik ook bezig gegaan met muziek: zang, instrumentaal en theoretisch. Voorzichtig ben ik gaan bedenken dat ik misschien een ‘kunstmens’ ben, die eerder in het leven nooit op dat gebied terecht heeft kunnen komen.

Ik ervaar het als drempel dat ik geen mensen ontmoet met wie ik kan delen wat ik hier bijvoorbeeld gewoon in de tuin doe. Bij ons in de tuin ligt er in het voorjaar allemaal plantenafval in de borders.

Een zwanenpaar maakt daar een nest mee. Als dat nest gebouwd is, vlecht ik in onze tuin een natuurlijk hekje van de takken die we in het najaar hebben gesnoeid, zodat de zwanen onze tuin niet verder onderpoepen en onze struiken niet verder verruïneren. **We verdelen zo een tijdje de wereld** met wat er in de wereld gewoon voorhanden is. De zwanen hoeven op die manier niet weg voor ons en wij zijn niet van plan om uit onze tuin weg te blijven voor hen.

‘HUISKAMERS WAAR JE GEWOON KON AANSCHUIVEN, MIDDEN IN DE WERELD’.

Een droom die ik vroeger als kind had, is dat mensen gewoon in de buitenlucht, overal waar ze zijn, bezig kunnen zijn met het uiting geven aan hun reactie op de wereld om hen heen. Dat kan in de ‘vluchtige’ vorm van zingen of dansen. En bijvoorbeeld in de zomer collages maken van natuurlijke materialen, die dan in de herfst vanzelf weer vergaan. Zodat het volgende voorjaar de wereld weer leeg is en mensen weer alle ruimte hebben hun uitingen jegens de wereld dan en daar in te brengen.

En ik kan ook dromen over een soort Buitenkunstachtige settings met creatieve en kunstzinnige activiteiten. **Een soort creacentra waar mensen op dezelfde vrijblijvende manier als bij aandachtcentra binnen kunnen lopen** voor een kopje koffie of thee, een goed gesprek of zomaar een praatje. Waar mensen met hun buddy’s gewoon een middagje naartoe kunnen, zonder dat één van beiden er goed in hoeft te zijn of affiniteit mee hoeft te hebben en zonder dat er ‘iets van gemaakt moet worden’.

Mogelijkheden vinden

Ongeschreven regels en codes bepalen in de huidige samenleving of je mee kunt doen met kunst. Je moet ruim van tevoren een kaartje reserveren, een hele cursus van 30 lessen kunnen volgen of naar een officieel gebouw komen en op tijd aanwezig zijn, het liefst in

hippe kleren. Voor veel deelnemers is het lastig om aan deze voorwaarden te voldoen. Een inclusieve samenleving, die diversiteit als meerwaarde ziet, is flexibel en creëert mogelijkheden, zodat iedereen kan ontwikkelen en meedoen met kunst.

Zo heb ik in Den Haag (in het kader van een soort straattheater) op een aantal plekken in de stad ‘huiskamers’ gezien, zonder muren en plafond, waar je gewoon kon aanschuiven, midden in de wereld. Op die plekken waren zitbanken en fauteuils neergezet en tapijten neergelegd. Mensen konden een kopje koffie komen drinken, fietsers fietsten gewoon over het tapijt heen en de wandelaars liepen door de ‘open huiskamers’ heen.

Ik weet dat het voor sommige mensen moeilijk is om de stap naar grote gebouwen te maken waar de officiële, belangrijke, normale dingen gebeuren. Ik ben zelf een paar keer bij Stichting Buitenkunst geweest en heb daar onder andere zangworkshops gedaan. Ik moest tijdens zo’n workshop opeens solo zingen en ben daar toen erg ziek van geweest, omdat zoiets voor mij qua spanning en onduidelijkheid over wat voor niveau ervan me verwacht werd, veel te zwaar bleek te zijn. Het kost mij wel een paar jaar voor ik daaraan kan meedoen zonder zulke vreselijke angsten.

Een van de dingen die mij stoort, is dat dáár waar kunst de effecten vergroot of gebruikt om specifieke boodschappen of invloeden de wereld in te sturen, het vermogen van mensen wordt weggehaald om zichzelf en elkaar in het leven van alledag kleinschalig te prikkelen. Ik ben actor, maar kleinschalig: ik besla bij wijze van spreken een vierkante millimeter in het leven van alledag. Kunst is mijns inziens uit het alledaagse leven weggetrokken.

Er zijn mensen waarvan gezegd wordt dat ze niet participeren.

Hoezo participeer ik niet? Ik doe boodschappen, woon hier en ben aanwezig in de wereld. Het idee bestaat dat er mensen zouden zijn die niet participeren. Niet participeren waaraan? Levende mensen ademen, eten en er gaat spul van hen het riool in. Alle mensen maken volledig, voor 100% deel uit van de natuurlijke cyclus van het leven. Het feit dat er mensen zijn die op het idee komen om anderen te beschouwen als mensen die niet deelnemen aan (een bepaald deel van) de samenleving of de maatschappij of het leven, getuigt voor mij van een bepaalde manier van denken die alleen kan ontstaan in een beslotenheid waarin – inderdaad – juist de mensen die zó denken over anderen, degenen zijn die blijkbaar zelf niet participeren in de samenleving of maatschappij of het leven buiten hun eigen besloten aandachtsgebieden.

De codering ‘mensen met/zonder een beperking’ vind ik heel armoe- dig: het onderscheid tussen wat verschillende mensen hoe, waar en wanneer wel of niet of in meer of mindere mate kunnen, zou mijns inziens veel diverser en rijker moeten zijn.

*Alle mensen
maken
volledig, voor
100% deel uit
van de
natuurlijke
cyclus
van het leven.*

Blue Bliss

Jahkofi

48 jaar, deelnemer bij atelier De Kunstvlieg

‘Alles is subjectief en waarheid is afgeleid van het woord waarnemen.’

Ik was een gevoelig jongetje, snel verlegen en ik ben veel gepest op school. Ik voelde me thuis in de natuur. Als anderen gingen voetballen, verstopte ik me in de struiken en ging **toverstaven, en kruidendrankjes** maken. Ik had het gevoel dat ik met dieren en planten kon communiceren. Mijn **schilderijen** (en gedichten) zijn een afspiegeling van deze houding. Mijn kunst wordt door mensen ervaren als sjamanistisch, en volgens sommigen lijkt het veel op Aboriginal- en Aziatische kunst.

Mijn vader had zijn eigen loodgieters- annex centrale verwarmingsbedrijf. Hij had zoiets van: “Kunst is leuk en aardig, maar ga jij maar een vak leren.” Op de mavo had ik hoge cijfers. Ook bij **IQ-testen** scoorde ik hoog: **147**. Ik was goed in de technische vakken. Toen ik van de mavo kwam, wilde ik heel graag naar de kunstacademie. Mijn vader zei: “Als jij dat wilt jongen, dan ga je maar op straat: krijg maar ergens anders onderdak.” Ik ben mts gaan doen en haalde ook daar hoge cijfers. Vervolgens heb ik 23 jaar bij KPN gewerkt.

Ik had een goede relatie met een vrouw en samen hebben we drie kinderen. Ik ben hooggevoelig, heb magnetiseercursussen gedaan en verscheidene mensen middels handoplegging mogen helpen bij hun genezingsproces. In 2003 had ik een bijna-doodervaring. Ik heb ook voorspellende dingen gehad, dat zit bij mij heel sterk in de familie. Ik heb er mee leren leven en had er nooit last van.

Mystic Flute

Ik 'las' en genas mensen zelfs op afstand met bepaalde visualisatie-technieken. Geld verdiende ik hier nooit mee. In het begin werd ik op handen gedragen, maar het stond haaks op de overtuigingen van de pinkstergemeente. Door de kerk werd het als 'werk van de duivel' gezien. In het bijzijn van mijn kinderen ben ik in elkaar geramd. Ik ben toen met mijn oudste dochter, die ook niet meer naar de kerk wilde, het huis uit gevlucht en alles kwijtgeraakt. In datzelfde jaar ben ik overcompleet geraakt bij de KPN. Ik was niet de man van de aantallen, maar van de kwaliteit. Dat hield op. Niet dat ik dat erg vond, want ik voelde me er al niet thuis.

Op een bepaald moment ben ik in zware financiële problemen gekomen en via schuldhulpverlening ben ik bij Parnassia beland. Daar werd na een analyse een posttraumatische stressstoornis vastgesteld. Mijn visie op de werkelijkheid werd omschreven als een schizotypische persoonlijkheidsstoornis. Ik vond dat niet erg; zij moeten er ook een naam aan geven. [Ik leef bij wijze van spreken als een monnik](#). In het Oosten had ik er mijn beroep van kunnen maken, maar hier wordt het niet geaccepteerd.

'HET WOORD "KUNST" IS AFGELEID VAN HET WERKWOORD "KUNNEN", DAT KAN JE'.

We hebben allemaal iets scheppends in ons. In kunst kan ik me volledig

uiten. Ik interpreteer het makkelijk: het woord 'kunst' is afgeleid van het werkwoord 'kunnen', dat kan je. Kunst is lef hebben, in het diepe durven springen, nieuwe dingen aandurven. Het lijden ontstaat niet doordat de wereld je iets aandoet, maar doordat je continu verwachtingen van jezelf hebt en vergeet dat je er al was. De samenleving is gegroeid in informatiestromen, veel input, je moet dit en je moet dat. Waar denk je dat autisme vandaan komt? Er zijn bepaalde lichamen nodig die zeggen: "Het wordt me gewoon te veel." We zijn al een stap verder als we mensen niet als ziek beschouwen, waardoor je een muurtje tussen jou en die ander optrekt, maar gewoon als een ander type mens.

Gelijkwaardige relatie met aandacht voor andere kwaliteiten en werkelijkheden

Hoe kun je een gelijkwaardige relatie opbouwen met anderen als je denkt dat jij normaal bent en er anderen zijn die niet normaal zijn? Hoe kun je een gelijkwaardige relatie opbouwen als je denkt dat er kwetsbaren zijn en dat jij minder kwetsbaar bent? Of als je denkt dat jij participeert en anderen niet?

Het is belangrijk mensen met speciale wensen de ruimte en de regie te geven over hoe zij willen ontwikkelen en meedoen met kunst, zodat ze ons andere werkelijkheden kunnen laten zien en met hun visie, talenten en kunst bij kunnen dragen aan (artistieke) vernieuwing.

Ik ben opgevoed met reggae, heb klassieke zangles gehad en in een koor gezeten. Vorige week zaten we met deelnemers van De Kunstvlieg in een bar, waar een bandje optrad. Toen ik de zanger zag en de muziek hoorde, begon alles te tintelen. Daar wil ik weer wat mee doen.

Mijn droom is dat mensen het vermogen hebben om meer aandacht te besteden aan de mensen om zich heen. Dat ze een sterker inlevingsvermogen hebben en dat het creatieve aspect meer gewaardeerd wordt en als een fundamenteel iets wordt gezien. Het wordt nu nog vaak gezien als bijzaak. Het is belangrijk dat er wederzijds begrip komt en dat deze levenshouding net zo belangrijk is als ademen en eten.

Ik heb moeite met de ontwikkelingen in de politiek. Daarin zie ik dat kunstenaarschap, zeker voor mensen met een beperking, steeds moeilijker wordt. Als mensen met de ziel onder de arm gaan lopen komen ze nergens terecht. In het kunstzinnige kunnen ze zich uiten. Kunstzinnige mensen komen vaak met bepaalde creatieve invalshoeken waar een ander nooit bij stil heeft gestaan.

Ik kan niet functioneren in een maatschappij die zegt: "Meer is beter." Bij mij gaat het om kwaliteit en het vermogen hebben om te creëren en je te kunnen uiten. Ik ben ervan overtuigd dat ieder mens iets moois wil zien, voelen of hebben. Als er een groep mensen bestaat die dat voor ze doet, dan moet dat net zo op waarde worden geschat als het werk van een politicus of een loodgieter.

An Angel's Cry

*Last night I had a very strange dream.
I had a feeling as if I could fly...
I turned around as I heard a scream
and saw an Angel Cry...
She said: "I am the heart of Man,
I live in All you see...
Now I'm doing all the best I can
to bring Love and Harmony...
Some people call me their 'inner voice'
and listen, as they should...
Others kill me with a lot of noise,
it seems they never understood...
So much people in this world today,
they are living in a lie...
Not listening to a word I say
and that is why I cry...
If people could only pay some more attention
to what I have to say,
their lives would get a new direction
in a very special way."*

*So people in this world
today make life worth living for.
Please listen to the words of your heart
and this Angel will cry no more...*

Jahkofi

Colofon

Dit is een uitgave van Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie in samenwerking met Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Special Arts. Koorenhuis Centrum voor de Kunsten, Reakt/Anders Bekeken en Kunstatelier De Kunstvlieg

ISBN/EAN: 978-90-78752-14-1

Tekst
Toinette Loeffen

Tekstredactie
Laetitia Baars

Portretfotografie
Fabio Romano del Castelletto, Den Haag
pagina 24, 27, 40, en 45.

Grafische vormgeving
Anja Brunt, Amsterdam

Druk
Veenman Drukkers, Rotterdam

Met dank aan:
Cultuurnetwerk Nederland, landelijke
expertisecentrum voor cultuureducatie

CULTUURNETWERK [nl](http://nl.cultuurnetwerk.nl)

Kunstfactor, landelijk sectorinstituut
amateurkunst

***kunst
inclusief***